

MAKSIMILIANS KVITE

EFEKTI
un
DEFEKTI

Monologi ar āža kāju

821.174-7
Kv580

Mikus Čavarta ilustrācijas

Ilzes Isakas vāka dizains

Maksimilians Kvite
EFEKTI UN DEFEKTI.
MONOLOGI AR ĀŽA KĀJU

Apgāda vadītāja *Vija Kilbloka*
Projekta vadītāja *Bārbala Simsons*
Redaktore *Gundega Sēja*
Korektore *Elina Vēja, Diāna Graudiņa, Zaiga Lasenberga*
Mākslinieciskā redaktore *Inguna Kļava Švanka*

Apgāds Zvaigzne ABC, SIA, K. Valdemāra ielā 6,
Rīgā, LV-1010. Red. nr. L-4019.
A/s "Poligrāfists", SIA, K. Valdemāra ielā 6,
Rīgā, LV-1010

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs. Darba reproducēšana vai jebkāda cita neatļauta izmantošana ir autortiesību pārkāpums.
Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība Krimināllikuma 148. pantā.

© Maksimilians Kvite, 2020
© Literārā apdare, izdevums, mākslinieciskais noformējums,
Apgāds Zvaigzne ABC, 2020
ISBN 978-9934-0-8692-2

HERKULESIŅA VAROŅDARBI

Kādas mīlošas māmiņas monologs

Labdien, Mirdzīt! Kāds prieks! Kāda jauka atkalredzēšanās! Kur tie gadi, kopš neesam tikušās! Jā, laiks skrien vēja spārniem, kā teicis kāds dzejnieks. Un redzi: man aug dēliņš, mans prieks un acuraugs.

Herkulesiņ, nāc, apsveicinies ar Mirdzastanti! Herkulesiņ! Vaimandieniņ! Puisīt, kur tu esi? Kur tu atkal esi paguvis noslēpties? Viņam patīk paslēpes spēlēt. Viņš man liels joku plēsējs. Dienās būs kā Fredis ar Ufo.

Nu jau pietiek, puisīt, nāc nu šurp! Herkulesiņ! Tu esi virtuvē, bērniņ? Vaimandieniņ! Pa kuru laiku! Zini, viņam dikti patīk pa virtuvi ņemties. Dažreiz viņš man sataisa tādu mičmaču, ka nemaz nezinu, no kura gala

vākt visu kopā. Zēnam patīk eksperimentēt. Te miltus ar makaroniem sajaucis, te eļļai piebēris šķīstošo kafiju. Dienās būs pavārs. Būs man pašai savs Mārtiņš Rītiņš, vai ne, puisīt? Gatavosi māmiņai garšīgus ņam-ņam? Vai nav jauki, Mirdzīt?

Un ko tu, mīļumiņ, dari Mirdzastantes virtuvē? Kloķīšus grozi? Kādus kloķīšus? Plīts?

Ā-ā-ārprāts, Mirdza! Tev ir gāzes plīts?! Rauj logus vaļā! Uz ātrāko rauj logus vaļā! Ko vēl gaidi?! Gribi, lai bērns nosmok? Puisīt, nāc šurp! Ātri, ātri! Neelpo! Elpo uz āru! Parādi mēlīti! Mirdza, nu kā tā var!?

Gāze ir atslēgta? Nu un? Viņš taču var pakāpties un aizsniegt arī augšējo kloķi. Viņš vēl ir bērns, turklāt ļoti attīstīts, ļoti dzīvs un zinātkārs. Viņš visu grib aptaustīt, pats visu pārbaudīt. Nē, tā no tavas puses ir vistīrākā bezatbildība: turēt mājās gāzes plīti, kad mazi bērni.

Tev nav bērnu? Bet man ir!! Tu taču negribi sacīt, ka es ar savu mīļumiņu nedrīkstēšu tevi pat apciemot?

Tā tu neesi teikusi? Nujā, piedod, to es tā – karstumā. Es jau zinu, ka tu vienmēr esi bijusi atsaucīga un izpalīdzīga. Kad vajadzēja, devi mājasdarbus norakstīt. Bet iedomājies: ja nu mans dēliņš būtu saelpojies gāzi, saindējies un nomiris? Es to vienkārši nepārdzīvotu.

Manu mīļo puisīt, manu zelta gabaliņ! Ko tava māmiņa bez tevis iesāktu. Nē, Mirdzīt, nomaini plīti. Lūdzu, lūdzu! Uz ātrāko. Tas tev neko lielu nemaksās, toties es būšu droša, ka manam kukainītim šajās mājās nekas nedraud. Viņš taču ir jau liels zēns, es

nevaru viņu visu laiku klēpī noturēt. Turklāt, kā raksta profesors Spoks, bērns no mazotnes jārādina pie patstāvības. Bet ko es te stāstu – pati, skolotāja būdama, tās lietas labāk zini.

Nāc, puisīt, nāc pie mammītes! Nāc, apmīļošu. Tev tiešām nekas nekaiš? Tad apsveicinies ar Mirdzastanti. Dod rociņu! Pievelc kājiņu! Smuki, kā esmu tevi mācījusi.

Negribi? Vaimandieniņ, par ko tad ne? Mirdzastante ir laba tante, tas nekas, ka skolotāja. Viņai gāzes plīts? Ak tu manu gudriniek! Tu redzēji, Mirdzīt! Tik maziņš, bet kas par loģisku domu gājienu! Tu man dienās būsi profesors, vai ne? Kā Knēts. Atceries, mīļā? Valkāja avenu krāsas žaketi. Visas studentes bija uz viņu kā uzburtas. Un mēs jau arī. Atceries?

Nāc nu, manu mazo profesoriņ! Nāc, nāc! Mirdzastante plīti nomainīs, un tad tu droši varēsi rotāties viņas virtuvē. Vienalga tantei roku nedosi? Kautrējas, Mirdzīt, kautrējas. Viņš jau man tāds nedrošs, biežāk jāved cilvēkos, sabiedrībā, lai pierod pie publiskās telpas.

Jā, pareizi, Mirdzīt, ko mēs stāvam priekšnamā? Ejam istabā. Rādi, kā esi iekārtojusies. Nu tā nekas. Tev jau allaž bijusi laba gaume. Kāda gulta! Kāda skaista sega! Oho! Un kas par lielisku vāzi! No kristāla, vai ne?

Kolēģi jubilejā uzdāvināja? Redz, kā! Varēja gan kaut ko praktiskāku, teiksim, televizoru. Mēs savai priekšniecei vārdadienā sametām klēpja datoru. Bet tā jau saka: dāvātam zirgam zobos neskatās.

Un mēs tev kā zinādami puķītes atnesām. Būs tavam kristālam kā kulaks uz acs. Herkulesiņš visu ceļu rātņi

rociņās turēja. Kā īstens kavalieris. Dienās meitenēm sirdis lauzīs.

Dod nu šurp, dēliņ, tās puķītes, lai tante ieliek vāzē. Mēs tev gerberas nopirkām, tu jau zini – tādas lielas, krāsainas margrietiņas. Atceries, kā mēs vienvasar Spilves pļavās plūcām margrietiņas? Klēpjiem vien, klēpjiem vien. Un zīlējām: mīl – nemīl, mīl – nemīl. Tev aizvien trāpījās, ka nemīl...

Herkulesiņ, nes šurp tās gerberiņas. Tante priecāsies. Atstāji virtuvē? Nē, nē, tu neej! Šodien, lūdzams, dēliņ, virtuvē vairs neej. Kad tante nomainīs plīti, tad varēsi iet. Es pati...

Vaimandieniņ! Bet... Herkulesiņ, kur tad puķītēm ziedlapiņas? Noplūci? Pa kuru laiku, puisīt? Zīlēji? Mīl – nemīl, mīl – nemīl? Paskat, Mirdzīt, kādi viņam jau pieauguša cilvēka apgriezieni! Mīl, manu zelta gabaliņ, mīl! Kā gan citādi! Tava mammīte tevi bezgalīgi mīl, vairāk par visu pasaulē.

Mirdzīt, tu taču par tām puķēm neļautosies? Ja kas, gerberas kristāla vāzē nemaz lāgā neiederas. Nākamreiz nopirksim rozes. Vai ne, manu saulīt? Atnesīsim tantei rozītes. Kāda krāsa tev labāk piestāvētu? Es domāju, ka...

Jā, dēliņ, tas ir Mirdzastantes kaķītis. Vari ar to parotaļāties. Tev taču nav iebildumu, Mirdzīt? Nu protams. Tikai uzmanies, puisīt: kaķītim asi nadziņi, ka neieskrāpē rociņās.

Bērniņam dikti patīk dzīvnieki. Pirms Jāņiem bijām zooloģiskajā dārzā. Un zini, ko viņš izdarīja? Izrāva pāvam no astes skaistāko spalvu. Dzīvam putnam! Izrāva un pasniedza man. Reiz es teicu, ka tādu gribētu

vāzē uz kumodes. Iegaumējis, gudrinieks tāds. Bet dzīvnieki ir viņa aizraušanās. Izskatās, ka dienās varētu kļūt par zoologu, varbūt pat par zooloģiskā dārza direktoru. Kā Ingmārs Līdaka, piemēram.

Ja godīgi – man jau gan vairāk būtu pa prātam, ja Herkulesiņš kļūtu par aktieri. Iedomājies: slava, atziņiba, ziedu klēpji, uz visām afišām drukātu – Romeo lomā Herkules Mietiņš. Un kur tad vēl pielūdzējas! Atceries, Mirdzīt, kā mēs ar tevi studentu gados veco Dailīti lencām, pie aktieru izejas dežurējām, lai tikai savus elkus redzēt dabūtu. Mēs ar tevi pastāvīgi strīdējāmies, kurš smukāks: Pāvuls vai Liepiņš. Man jau labāk patika...

Vai! Vaimandieniņ! Kas tur krita? Kas plisa? Vāze? Tavs jubilejas kristāls! Olalā! Kā tas gadījās, manu saulīt, manu pumpuriņ? Tu ķēri kaķīti, bet šis muka? Fu, kāds nejauks kaķēns – negrib ar bērnu rotaļāties. Tu skrēji pakaļ un uzgrūdies galdiņam? Vāze pati nokrita, vai ne? Gadās, mīļumiņ, gadās, kam negadās. Nāc nu klēpī. Ar tevi viss kārtībā? Tas pods tev virsū neuzgāzās? Nekas nekaiš, neko nesasīti? Nesabijies?

Paldies Dievam, ka vāze bija tukša! Iedomājies, Mirdzīt, ja tur būtu puķes! Un ūdens! Ārprāts! Ja tāds smagums uzkrītu bērnam uz kājiņas... es pat domāt negribu. Invalīds uz visu mūžu. Mirdzīt, tas bija Dieva pirksts, ka zēns tās gerberas saplūkāja.

Varbūt tomēr uztaisi manam čiekuriņam cukurūdentīņu. Ka no izbīļa nepiemetas kas slikts! Un tās lauskas saslauki labi rūpīgi, lai varu atkal laist viņu uz grīdas. Cik tad ilgi tādu dūšīgu vīru klēpī noturēsi?

Ko tu, Mirdzīt, tāda nošļurkusi! Nesatraucies, stikli plīst uz laimi. Varbūt tev vēl kāds gruntīgs ņēmējs trāpās, hi, hi, hi! Un uz bērnu jau nevar dusmoties. Viņš jau to nedarīja tišām – ķēra kaķēnu un uzgrūdās galdiņam. Pati jau arī neesi bez vainas – tik dārgus traukus nedrīkst likt uz nestabilām mēbelēm. Vispār tādas lietas labāk neturēt tur, kur bērniem jādraiskojas. To es saku no pieredzes.

Bet par to kristālu... nospļaujies! Kristāli vairs nemaz īsti nav modē. Piedod, bet tiem tagad tāda kā mietpilsonības piegārša. Tagad topā ir keramika. Viņdien abi ar puisīti bijām Martinsona personālizstādē. Kādi tur bija trauki! Un zēniņam atkal nepaveicās. Paņēma vienu eksemplāru, bet tas bija bērnam par smagu, izkrita no rociņām un saplīsa. Uzraudze piešķrēja klāt kā tāda perētājvīsta un gribēja, lai turpat uz vietas samaksājam eksponāta vērtību. Nosauca summu – šausmas! Pilnīgi galva sagriezās riņķī! Par laimi, pienāca pats mākslinieks un par mums, nabadziņiem, apžēlojās. Kaut kā nelāgi jau sanāca, toties dabūju iepazīties ar dzīvu keramiķi. Es tev teikšu, Mirdzīt, brīnišķīgs cilvēks. Īsts vīrietis! Džentlmenis! Esmu pārliecināta, ka mans mazulītis arī par tādu izaugs.

Vaimandieniņ, kas tur pikstēja? Herkulesiņ, puisīt, kur tu atkal esi? Zem gultas? Dēliņ, lien ārā! Tur ir netīrs, putekļi, “mohēra”, bet tev labās drēbītes mugurā. Mammītei būs jāmazgā.

Tu saki, Mirdzīt, ka grīda tīra? Katru rītu ar slapju lupatu uzslauki? Nestāsti nu – pati zinu, kāda pagultē higiēna. Nu lien taču ārā, manu saulīt, manu zelta gabaliņ! Klausī mammīti! Mammīte sāks raudāt.

Herkulesiņ, Dievs augstais, kas tev rociņās? Kaķis? Kaķēniņš? Laid taču viņu vaļā. Tas zvērs var tev iekost, ieskrāpēt. Kaķa skrāpējumi ilgi dzīst. Tev sāpēs rociņa, mammītei – sirsniņa. Laid vaļā, puisīt! Mirdza, dari taču kaut ko! Galu galā tas ir tavs kaķis! Ja tas savainos manu bērnu...

Ko, kaķēns nekustas? Vaimandieniņ! Beigts? Ko tas, Mirdza, nozīmē!? Tev sprāguši kaķi zem gultas mētājas? Un teici, ka šorīt ar slapju lupatu esi uzslaucījusi? Nu vai zini...

Kā, lūdzu? Ko tu saki? Pirmīt tas vēl bija dzīvs? Tiešām? Jā, pareizi gan. Un kas tad viņam notika? No kā tad viņš pēkšņi nobeidzās? Nevar būt! Tiešām tu, manu puisīt? Kāpēc? Negribēja ar tevi spēlēties? Atkal muka? Nelīda laukā no gultas apakšas? Es jau teicu, ka slikts kaķis! Viņš tevi nesavainoja? Parādi plaukstiņas! Paldies Dievam, nevienu skrambiņu neredz.

Nē, bet tu tikai paraugies, Mirdzīt, kāds spēks tādās mazās roķelēs! Nožmiegt dzīvu kaķi! Dienās tāds varētu arī lauvu pievārēt. Kā īstens Herkules. Atceries, kā mēs antīkajā literatūrā špikojām? Nē, nudien taisnība Gunnaram Treimanim: kādā vārdā bērnu nosauksi, tāds arī izaugs. Dienās būsi man īstens spēkavīrs. Kā Bergmanis. Vai kā Vidzis. Man, ja kas, Vidzis patik labāk.

Aizvāc, Mirdzīt, lūdzama to liķi – neestētiski, ja tāds guļ pašā plāna vidū. Tādas ainas var neatgriezeniski traumēt bērna psihi. Spoks raksta, ka...

Tu tāda bāliņa. Varbūt arī iedzer cukurūdeni! Par to kaķēnu satraucies, jā? Nevajag. Nav vērts. Ķengaragā

visi pagalmi tādiem pilnumpilni – melni un dzeltenī, raibi un strīpaini, ņem kaut duci.

Ko saki, puisīt? Gribi mājiņās? Iesim gan. Iesim, dēliņ, iesim. Esam jau gana pacieņojušies. Bērns ir noguris. Un te jau arī izskatās kā kaujas laukā – neko labu viņš no tā nevar mācīties. Mēs atnāksim citreiz, nākamsvētdien. Noteikti, noteikti. Mēs taču tev apsolījām atnest citas puķītes. Rozes. Ak tā – vāze saplīsa. Nekas, nāksim tāpat, bez puķēm. Vai ne, Herkulesiņ? Bērnām ļoti patīk ciemoties. Kā Spoks raksta, bērns no mazām dienām jāved sabiedrībā – pati redzēji, kāds viņš man nedrošs un bikls.

Bet pie tevis ir jauki. Pie tevis nūdien var labi atpūsties, no visām rūpēm atslēgties, jaunības dienu draiskulības atcerēties. Kā es agrāk par to neiedomājos! Līdz šim mēs pie Monikas ciemojāmies. Atceries: kursā bija tāda resnule no Baltinavas. Nevarēja mīksto k izrunāt, teica: zakis, kakis, kirbis, keksis. Puiši tā arī viņu iesauca: par Zaki-Kaki. Šī arī dzīvo viena. Taču pēdējā laikā pasākusi nez kur apkārt klaiņot. Šorīt pat – abi ar Herkulesiņu zvanām pie durvīm. Zvanām, zvanām, bet neviens neatbild. Neviens nelaiž iekšā, kaut gan iepriekšējā reizē labi pieteicu, ka būsīm. Piemānija.

Bet bērnu nedrīkst mānīt. Spoks tādas lietas uz stingrāko aizliedzis. Ja bērnam kas apsolīts, tad tas viņam arī jādabū. Ja apsolīts aizvest ciemos, tad jāaizved, lai tur plīst vai lūst. Citādi jau no mazotnes var sabojāt raksturu. Un tad es atcerējos tevi, Mirdzīt. Pie tevis ir pat daudzkārt interesantāk nekā pie tās Zakis-Kakis.

Pareizi, dēliņ, Zakis-Kakis. Redzi, zēns jau arī Monikas iesauku apguvis. Vai nav gaiša galva manam puisēniņam? Visu viegli iegaumē. Ak tu, mans profesoriņ! Mans mazais Lavendelīt! Lai Dievs dod veselību, ka varu pieredzēt tavu mirdzēšanu pie mūsu zinātnes debesīm. Un vai tikai mūsu? Ar tik attīstītu prātu var arī Nobela prēmiju sagaidīt. Tu taču brauktu man līdz uz Stokholmu, kad viņu ar rozēm vajadzētu sveikt?

Mirdzīt, kas par lietu? Par ko tu tāda atturīga? Nemaz nepriecājies par manu lielo laimi? Tu taču neapskaud mani? Vai vēl arvien par to kaķēnu? Nu beidz! Zēniņš taču to netišām. Viņš jau vēl maziņš, muļķītis. Neko neapjēdz.

Nujā... Tad nu līdz nākamai reizītei, miļā. Vienu gan tev palūgšu: nomaini gāzes plīti pret elektrisko. Obligāti un tūlīt pat, lai zēniņu varam droši laist virtuvē. Tur viņam būs ko noņemties. Mēs pa to laiku varēsim mierīgi izrunāties. Un citu kaķīti arī sadabū. Tu jau redzēji: bērnam briesmīgi patīk dzīvnieki. Vāzi gan nepērc – nav ko lieki tērēties. Mēs savukārt puķes nenesīsim. Sarunāts?

Nu tad atā! Atā, atā, miļā! Dēliņ, pamāj tantei ar rociņu. Atā! Mēlīti gan nerādi. Tas nav smuki. Mēlīte jārada ārstam, bet Mirdzastante ir tikai skolotāja.

Atā, Mirdzīt! Uz redzīti! Līdz nākamai svētdienai.